

Az egység körül

A NEMZETI EGYSÉG megteremtésének követelése Gömbös Gyula programbeszédei óta jött divatba politikai életünkben s egy évtizeden át olyan sűrűn hangzottak, – rendszerint anélkül, hogy valódi tartalmát megjelölték volna – hogy már-már a politikai frázisok szokott sorsára jutott: unottá és értelmetlenné vált. A nehéz idők jele, hogy az elmúlt két hónapban mégis ez a kérdés került az érdeklődés előterébe. Az egységről cikkezett a napisajtó, az egység megvalósítását sürgették a politikai tényezők, s így a magyar társadalom szinte értetlenül és tanácstalanul nézte, hogy a politikai egység nem tud létrejönni, sőt a jobboldali táborban az ellentétek egyre éleződnek, az egymás elleni harc erősödik, s a sajtó mind nyíltabban panaszkodik a pártok önzésére és kizárólagos hatalmi törekvéseire.

Kivételes időkben kivételes magatartásra van szükség. Jogos tehát a közvéleménynek az a követelése, hogy e mostani válságosra fordult történelmi időszakban a pártok függesszék fel egymás elleni harcaikat, tegyenek félre minden egyoldalú pártszempontot és mutassanak példát a fegyelmezettségre és az áldozathozatalra. A politikai ellentétek félretétele és a pártok közötti bizalom megteremtése valóban az idők által felállított követelmény. De mégis kérdenünk kell: vajon *a pártok egyesítése* révén létrejön-e az, amiért a pártok együttműködése szükséges: *a nemzet egysége*? Vajon a nemzeti egységet, amelynek lényegét az azonos történelmi célok, nemzeti érdekek, szociális kívánalmak, műveltségi eszmények és érzelmi vonzódások találkozása határozza meg, formaságok útján létre lehet-e hozni, deklarációk szép szavai elégségesek-e ahhoz, aminek a nemzet közzgondolkozásában kell megvalósulnia?

HA A PÁRTOKBAN nem csupán érdekszövetséget látunk, hanem a nemzet politikai gondolkozásának kifejezőit is, akkor nyilvánvaló, hogy azoknak egybeolvasztása vagy megsemmisítése semmiképp sem lehet cél, mert ez egyfelől a nemzet széles rétegeinek politikai érdeklődését és a politikai véleménynyilvánítás lehetőségeit fojtaná meg, másfelől a politikai programok feladását követelné, elvek cserbenhagyását kívánná, olyan változásokat, amelyek sem nem kívánatosak, sem nem lehetségesek. T. i. nem kívánatos a nemzeti társadalom politikai érdeklődésének elfojtása, mert ez könnyen ártalmas passzivitást eredményezhet, és nem lehetséges a politikai elvek uniformizálása. Az utóbbira ésszerűleg nincs is semmi szükség, mert *a különbségek nem az alapvető kérdésekben mutatkoznak, hanem a nemzeti*

élet elrendezésének módszereivel kapcsolatosan. A történelmi magyar célok szolgálatában megvan az egyetértés, csak akkor lépnek elő a különbségek, ha a szociális kérdés megoldásáról, az alkotmányról, a telepítésügről vagy nevelési rendszerünkről van szó. Ezek azok a kérdések, amelyekkel kapcsolatban a pártok más-más állásponton vannak és élni kívánnak a szabad kritika jogával, mert felfogásuk szerint: csak a különböző vélemények szintézise, az egymást ellensúlyozó és kiegészítő politikai felfogások együtt adják az egész nemzet politikai akaratát.

Az „*egyformaság*” erőszakolása nem a nemzet érdekében való, mert éppen a nemzet akaratát kifejező *politikai szintézis* kialakulását veszélyezteti. A nemzet egységét inkább szolgálja az, hogyha *a pártok félreteszik elfogultságaikat, önzésüket és kölcsönösen áldozatot hozva megteremtik maguk között a szükséges fegyelmet és összhangot.* Nézetünk szerint létrehozható, sőt létre is hozandó a háború tartamára *a pártok közötti fegyverszünet.* Azt ugyanis senki sem tagadhatja, hogy először a nemzet életét kell biztosítani és csak azután folytathatunk vitákat a nemzeti élet elrendezése felől.

A politikai *Treuga Dei* sohasem volt időszerűbb, mint napjainkban.

Ez jelenti a politikai erők összefogását anélkül, hogy a politikustól elveinek és meggyőződésének feladását kívánná, azt, amire jellemes ember amúgy sem kaptható. Ez jelenti a politikai szintézis kibontakozását anélkül, hogy válságba sodorná az elvhű embert, ki meggyőződését sem a hatalom, sem a többség kívánsága szerint fel nem áldozhatja, amint a katona sem lehet hűtlen a megtépett zászlóhoz. Ez számol azzal, hogy a politikus számára a helyes utat saját lelkiismerete jelöli ki s erről az útról semmiféle érdek, semmiféle kényszer le nem térítheti, mert ha a politikus arra kényszerülne, hogy elvei feladásával a politikai konjunktúrák változásának megfelelően változtassa az álláspontját, a politikai élet tökéletesen elsekélyesedne s a politikai élettől a nemzetnek éppen legkiválóbb fiai fordulnának el. Tehát együttműködés kell és nem uniformizálás. Haszon úgy sem származna az ellentétes nézetű politikusok egy keretbe való tömörítéséből: az egy keretben egymás tevékenységét csak paralizálnák s az így létrehozott egységből sem politikai tettek, sem a nemzet számára erő nem születnék.

A FELADAT elsősorban az egységben mutatkozó erő megteremtése s így a pártok magatartása is csak abból a szempontból jelentős, hogy ezt az erőt és általa az egészségesebb jövőt mennyiben szolgálják vagy szolgálhatják. Mert a nemzetnek függetlenségéhez, történelmi küldetéséhez való jogát csak a nemzet ereje biztosíthatja. Ez az erő pedig nem annyira a fórumon születik meg, mint inkább a nemzeti lélekben, a gondolkodás, a magatartás és a célok azonosságából.

Ebben az értelemben az egységet nem csupán a pártok torzalkodása veszélyezteti. Bár vitathatalan, hogy a pártoskodás, a mohó hatalomvágy, a kizárólagosságra való törekvés, a pártszempontoknak jutalmazás vagy bosszú formájában való érvényesítése mind útjában állanak az egység kialakulásának és ezzel a nemzet maximális erő kifejtésének, amelyhez minden magyar szellemi és anyagi érték mozgósítása és munkába állítása elengedhetetlenül szükséges. *A nemzet életének süllyedésére vall, ha elfogultság, végzetesen egyoldalú szemlélet és az ítélőképesség hiánya miatt magyar értékek mennek veszendőbe. E jelenségek nyomán támadó meghasonlás, elégedetlenség befelé a nemzeti összhang mindennél fontosabb követelményét veszélyezteti és kifelé gyengíti a helytállást.*

Vannak azonban a nemzet életében más és más, nem kevésbé veszélyes feszültségek és ellentétek is, amelyekkel szembe kell néznie annak, aki az egység megteremtését szorgalmazza. Az egyes társadalmi rétegek közötti bizalmatlanság, nagy tömegek igazságtalan szociális helyzete, a falu és város közötti távolság, a magyar műveltség kettőssége, az egyén és a társadalom közötti viszony megbomlása mind akadályai az igazi egység megvalósulásának. Ezekkel a tényezőkkel a magyar tudomány és közírás sokat foglalkozott, mi ezúttal csak kettőre akarunk rámutatni: *az állam és társadalom közötti konszenzus kérdésére és a vezető réteg szellemiségében, gondolkodásában mutatkozó zavarokra.*

A HÁBORÚ arra kényszerít minden társadalmat, hogy keresse a számára legjobban megfelelő életrendszert, hogy megvizsgálja belső szerkezetének alapkérdéseit és kutassa a népi erők kibontakozásának módjait. Olyan államrendszert kell megteremteni, amelyben megfogahasson a legmagasabb rendű emberi és nemzeti élet, s melyben a társadalom minden rétege élete kiteljesedésének legnagyobb lehetőségét látja. Fel kell oldani az állam és a társadalom közötti ellentétet, hiszen a hatalomnak egyeden támasza a közte és a nép széles rétegei közt meglévő összhang. Enélkül lehet adminisztrálni, de eredménnyel nem lehet egy nemzet létharcát irányítani. *Azon kell tehát lenni, hogy a társadalom minden rétege át legyen hatva attól a tudattól, hogy az állam az ő állama, annak rendje az ő rendje, politikája az ő életérdekeinek kifejezője, s így önként, belső meggyőződésből vállaljon minden áldozatot annak megtartásáért.* Öntudatos, a nemzet ügyét a maga ügyének érző társadalom és a nemzet arcát, lelki jegyeit tükröző államvezetés nélkül igazi egység nem valósulhat meg sehol. Szükséges ezért a társadalomnak ilyen irányban való nevelése – elsősorban a nemzeti kultúra egységét építő erejére gondolunk –, de olyannak kell lennie az egész állami berendezkedésnek s úgy kell működnie az állami gépezetnek, hogy azt a társadalom minden rétege a magáénak érezze s meg legyen arról győződve, hogy ebben az államrendszerben vele igazságtalanság nem történhetik. Világos és érthető jogszabályok, gyors és egyszerű igazgatási eljárások, pártatlan és emberséges tisztviselők természetesen elengedhetetlenek, de különös jelentősége van minden olyan intézménynek is, amely a társadalmi szolidaritás kialakításához vezet, mert enélkül az állam belső megerősödése lehetetlen. S ha elfogadjuk azt, hogy Európa szellemi gazdagságát, történelmének dinamizmusát az erős földrajzi tagoltságon kívül elsősorban az itt élő népek változatos, egymástól különböző szellemiségének köszönheti, akkor azt sem tagadhatjuk, hogy egy országon belül is hasonló jelentősége van a különböző színeknek, a táji jellegzetességek folytán kialakult különbségeknek, s így elő kell segíteni az egyes vidékek szellemiségének érvényesülését. Minél kisebb és kevésbé változatos egy politikai tér, annál jobban fenyegeti a szellemi nivellálódás és a gazdasági és politikai mozdulatlanság veszélye – amint ezt a trianoni Magyarország példája is bizonyítja. Amilyen mértékben szükség van erős központi hatalomra, éppen olyan mértékben kell az államigazgatásnak felszínre hoznia és gondoznia az egyes tájegységek sajátos színezetű kultúráját és annak a társadalomnak tevékenységét, mely ennek a kultúrának a hordozója. S mert a társadalom tevékenysége foglalkozási csoportok vagy tájegységek szerint alakult közösségekben, autonóm szervezetekben folyik s mert ezek a közösségek sikerrel vállalhatják magukra az állami feladatok egy részét, különösen a végrehajtás vonalán, amikor felébresztik az emberekben a fe-

lelősségtudatot, közelebb hozzák őket a közülethez s hozzászoktatják ahhoz, hogy ki-ki a maga életének kérdéseivel maga is foglalkozzék, nem kétséges, hogy a magyarságban rejlő erő és érték felszínre hozása a nemzet öntudatának és közösségi szellemének fölébresztése csak a szabad társadalmi közösségek útján lehetséges. Csak ezek segítségével hidalható át az állam és a társadalom közötti távolság s válik lehetővé, hogy a nemzet minden tagja magát a nemzeti sorssal önként azonosítsa – azaz megvalósuljon a nemzet egysége.

AZ ÁLLAMI ÉS NEMZETI ÉLET ÁTÉPÍTÉSE tisztán látó ész és elfogulatlan ítéletet követel meg. Egy új magyar életforma megteremtéséről van szó, amelyben népünk szellemi és biológiai képességei legjobban fejlődhetnek. Nem vitás, hogy ezt az életformát csak a magunk törvényei szerint építhetjük, egyedül a társadalmi realitásokat és a tiszta hagyományokat tartva szem előtt, s az sem kétséges, hogy *az építés útján csak olyanok lehetnek kalauzaink, akikben a valódi magyar közösség szellemisége, hagyományvilága, vágyai élnek.* A tehetség, a műveltség, a szakértelem és az erkölcs uralmát kell megteremteni, mert ha forrongó időkben olyanok kerülnek a nemzet élére, akikben sem a szolgálat készségét, sem az önzetlenség érényét, sem a tudást, sem a hozzáértést nem találjuk meg, csupán a hatalomra törés vágyát, akkor könnyen hamis útra tévedhet a tömeg idealizmusa, megrendülhet a társadalmi rendbe vetett hit és ezzel megzavarodik a nemzet belső összhangja is.

Az államvezetés és a társadalom közötti konszenzusnak és így a nemzet valódi egységének is feltétele, hogy az államrendszer megfeleljen a nép igényeinek, s az állam politikája a nemzeti lélek megnyilatkozása legyen. Ez pedig megkívánja, hogy a vezetőrétegben tisztán éljenek a nemzet szellemi és történelmi hagyományai és érezze a népi sorssal való közösséget. Ha egy nemzet vezető rétege vagy annak egyik töredéke elszakad népe nagy történelmi hagyományaitól s nem veszi figyelembe a népi valóságot, akkor nem is értheti meg népe történelmi céljait, életérdekeit és veszedelmes szakadék áll be a történelemellenesen gondolkozó vezetőség s a történelmi alapon álló nemzet között. Rendszerint a frissen asszimiláltak állanak értetlenül a történelmi hagyományokkal szemben, nincsenek eredeti közösségi élményeik s így érthető, ha másként látják a nemzet előtt álló feladatokat, másként ítélik meg annak létkérdéseit, történelmi érdekeit. Ez az *ahisztorikus szemlélet* nem tudja a nemzet életét évszázadokban szemlélni, nincsenek messze távollatai, csak hetekre, hónapokra néz előre, a múltból, pedig nem tanul. Ez a történelemellenes szemlélet zavarja meg a nemzet tiszta ítéletét, ez rontja meg józan látását, ássa alá öntudatát, altatja el éberségét. Egységes nemzetszemlélet nélkül nincs nemzeti egység, egységes nemzetszemlélet pedig csak azonos élményekből születik. *A nemzet életében a történelmi és szellemi hagyományok jelentik a legnagyobb élményt, aki ezeket nem élte át, nem lehet alkalmas történelmi építésre.*

A VÁLSÁG, amelyből korunk a kivezető utat keresi, sokféle tényezőtől tevődik össze. Jelentős helyet foglal el ezek között az erkölcs és a szellem válsága, amely maga után vonja a vezetés válságát is. Ha a vezető réteg magatartása passzív és negatív, gondolkodása formalisztikus, képzelőereje kevés, aktivitása csekély, akkor magától értetődően meginog benne a tömegek bizalma, azok vezetőiktől elszakadva, tájékozatlanná válnak és könnyen hajlamossá lesznek politikai kalan-

dokra. Az ilyen válságok idővel megoldódnak a vezető elemek kicserélődése által — ez az elit körforgása. A kérdés ilyenkor csak az, vajon az új réteg uralma valóban tehetségén, műveltségén, felelősségtudatán és erkölcsi függetlenségén alapszik-e, vagy csupán politikai energiáján és hatalom utáni vágyán? Cél-e számára a kormányzás, melyhez körömszakadtáig ragaszkodik, vagy eszköz, melyen keresztül szellemét sugározza és az államélet minden vonalán nevelően hat. Mert a politikai elit nem jelent mindig nemzeti elitet is, az elhivatottság tudata helyett gyakran inkább a hatalomra törekvés és akarat jellemzi. Azaz: *a választottság nem egyenlő a hivatottsággal*. S ezt annál hangsúlyosabban mondjuk, mert a magyar szellemi élet utolsó félszáz évében nem egy olyan tényt idézhetnénk, amely amellel bizonyít, hogy a *választottak* mellett mindig voltak Magyarországon *hivatottak* is. De amíg az előbbieket hatalomban s abban a hiedelemben, hogy ők a hivatottak, az utóbbiak még a hatalom árnyékában sem s általában abban a sorsban, ami a szellem emberének ily korban kijár: elnyomatásban, mellözöttségben.

A magyar válságot csak olyan új elit oldhatja meg, amely valóban hivatott vezetője a nemzetnek s annak igazáért minden körülmények közt helyt is áll. Tiszán kell látnia a magyarság érdekeit s odaadóan és önzetlenül kell azokat szolgálnia. Ösztönében, gondolkodásában, műveltségében kell magyarnak lennie, mert e nélkül nem tehet szolgálatot nemzetének, mivel nem lesz sajátosan magyar az élet, amelyet épít. De nem tehet szolgálatot az emberiségnek sem, mert minden nép csak a maga külön egyéniségével és értékeivel gazdagíthatja azt.

A NEMZETI ERŐK összefogásáról beszélve, ha nem a formák, hanem a belső lényeg szempontjából nézzük a kérdést, akkor jobban aggaszt az életosztón itt-ott jelentkező zavara, a társadalmi rétegek egymás iránti bizalmatlansága, a vezető réteg és a nép műveltségének kettőssége, a falu és a város közötti távolság, a vagyon- és jövedelemelosztás aránytalansága, valamint az állam és társadalom differenciája, mint a politikai pártok egymás közötti harcai. Ezeket a távolságokat át kell hidalni, hogy a társadalom belső összhangja kialakulhasson. Ez kétségkívül nem máról holnapra elvégezhető, hanem csak lassú, nehéz és önfeláldozó munka eredménye lehet. A fórumon szereplők szép szavak helyett tettekkel és áldozatokkal bizonyítsák őszinte egységvágyukat s ne éljenek vissza azzal az érzékenységgel, amelyet az egység problémája iránt ma a nemzet közvéleménye mutat. Ez az érzékenység még kevésbé ad jogot arra, hogy egy szűk kör az egység jelszavára hivatkozva, lehetetlenné tegyen a nemzet nagy kérdéseiben minden véleménynyilvánítást. Mindenkinek meg kell értenie és be kell látnia, hogy – Makkai Sándorral szólva – „az egység nem jelszó, még kevésbé bálvány, mely körül ünnepi táncokat kell lejteni. Az egység szervezett életet, organikus munkaközösséget jelent egyetlen célnak: a nemzeti érték öfenntartásának szolgálatában.”

VITA SÁNDOR